De verklaring voor onze welvaart

Beschrijving

Er zijn momenten in de geschiedenis waarop alles verandert. Momenten waarop de mensheid een andere koers vaart, waarop het leven voor miljoenen mensen fundamenteel anders wordt. De IndustriÃ«le Revolutie was zoâ??n moment, misschien wel het meest beslissende keerpunt in de moderne geschiedenis. En toch blijft de vraag wat dit alles precies in gang zette notoir moeilijk te beantwoorden. Waarom gebeurde het in Europa? Waarom juist in de achttiende eeuw? En waarom niet eerder in China, dat eeuwenlang technologisch superieur was?

Joel Mokyr: Nobelprijswinnaar economie 2024

Joel Mokyr, de in Leiden geboren econoom die onlangs de Nobelprijs voor de Economie ontving, heeft zijn leven gewijd aan het beantwoorden van deze vragen. Het is bijna symbolisch dat iemand die in Nederland ter wereld kwam, het land dat in de zeventiende eeuw zelf een gouden eeuw van handel, wetenschap en innovatie kende, uiteindelijk de grote verklaring zou leveren voor hoe welvaart en vooruitgang ontstaan.

Zijn bekroning komt niet als een verrassing voor wie zijn werk kent. Mokyr heeft decennialang de intellectuele fundamenten gelegd voor ons begrip van economische groei op lange termijn. Waar veel economen zich richten op cijfers en modellen, kiest Mokyr voor een benadering die geschiedenis, cultuur en ideeÃ«n centraal stelt. Hij laat zien dat economische ontwikkeling niet alleen draait om kapitaal en arbeid, maar vooral om kennis, vertrouwen en de vraag hoe samenlevingen omgaan met nieuwe ideeÃ«n.

De oorsprong van de moderne economie

Zijn boek â??A Culture of Growth: The Origins of the Modern Economyâ?• uit 2016 is misschien wel zijn magnum opus, een ambitieus werk waarin hij zijn levenslange onderzoek samenbrengt. Mokyr betoogt daarin dat de IndustriÃ«le Revolutie niet zomaar gebeurde, maar het resultaat was van een

unieke intellectuele en culturele transformatie in Europa tussen 1500 en 1700.

Hij noemt dit de â??Republiek der Letterenâ?•, een grensoverschrijdend netwerk van geleerden, uitvinders en denkers die kennis met elkaar deelden, debatteerden en voortbouwden op elkaars werk. Deze mannen en vrouwen geloofden in vooruitgang, in de kracht van rationeel denken en in de mogelijkheid om de wereld te begrijpen en te verbeteren.

Wat Mokyr zo overtuigend laat zien is dat technologische doorbraken niet uit het niets komen. Ze vereisen een bepaalde culturele voedingsbodem. In zijn visie ontstond in Europa een cultuur waarin nieuwsgierigheid werd aangemoedigd, waarin experimenteren werd gewaardeerd en waarin kennis niet alleen werd gekoesterd maar ook actief werd gedeeld en toegepast. Dit was geen vanzelfsprekendheid. In veel andere samenlevingen werden innovatoren gewantrouwd, werden nieuwe ideeÃ«n onderdrukt door religieuze of politieke autoriteiten, of bleef nuttige kennis opgesloten binnen kleine elites. Mokyr kent deze Europese geschiedenis niet alleen uit boeken, zijn eigen wortels liggen in een land dat zelf een cruciale rol speelde in de ontwikkeling van die open, handelsgerichte cultuur die hij beschrijft.

De rol van de Verlichting in economische ontwikkeling

De Verlichting speelt in Mokyrs verhaal een cruciale rol, maar niet op de manier die we gewend zijn. Het ging niet alleen om grote filosofen als Voltaire of Kant, maar vooral om een bredere beweging van praktisch gerichte denkers die geloofden dat wetenschap en technologie het menselijk lot konden verbeteren.

Deze mensen, Mokyr noemt ze â??industriÃ«le verlichtingsdenkersâ?•, vormden de brug tussen abstracte wetenschap en praktische toepassing. Ze schreven handboeken, gaven lezingen, experimenteerden met nieuwe machines en deelden hun bevindingen gretig met anderen. Het was deze combinatie van wetenschappelijke kennis en praktische toepassing die uiteindelijk de machines, fabrieken en spoorwegen van de IndustriÃ«le Revolutie mogelijk maakte.

Politieke versnippering als motor voor innovatie

Mokyr benadrukt ook het belang van concurrentie, maar dan niet alleen economische concurrentie. Europa bestond uit tientallen kleine staten en stadstaten die met elkaar wedijverden om macht en prestige. Deze politieke versnippering bleek paradoxaal genoeg een enorme voorwaarde voor innovatie.

Wanneer een innovatie of idee in het ene land werd onderdrukt, kon het elders wortel schieten. Uitvinders en denkers konden met hun voeten stemmen, naar plaatsen trekken waar hun ideeÃ«n welkom waren. Deze dynamiek maakte Europa als geheel weerbaarder tegen conservatisme en

stilstand dan grote, gecentraliseerde rijken zoals China.

Het boek is ambitieus, soms wellicht te ambitieus in zijn reikwijdte. Mokyr bestrijkt eeuwen aan geschiedenis, talloze landen en ontelbare technologische ontwikkelingen. Maar juist in die breedte ligt ook de kracht. Hij laat zien dat economische geschiedenis geen droge opeenvolging van feiten is, maar een rijk verhaal over hoe ideeÃ«n en cultuur de materiÃ«le wereld vormgeven.

Zijn werk nodigt uit tot nadenken over onze eigen tijd. Als culturele waarden zo belangrijk zijn voor economische ontwikkeling, wat betekent dat dan voor onze huidige kenniseconomie? Hoe zorgen we ervoor dat onze samenleving openblijft voor nieuwe ideeÃ«n en experimenten?

Vooruitgang is geen automatisme

De Nobelprijs voor Mokyr is een erkenning dat economie meer is dan wiskundige modellen en statistieken. Het is ook een verhaal over menselijke nieuwsgierigheid, creativiteit en de moed om gevestigde waarheden ter discussie te stellen.

In een tijd waarin we opnieuw worstelen met grote uitdagingen zoals klimaatverandering, technologische omwentelingen en mondiale ongelijkheid, doet Mokyrs boodschap er meer toe dan ooit. Vooruitgang is geen automatisme, geen natuurwet die zich vanzelf voltrekt. Het is het resultaat van bewuste keuzes, van instituties die innovatie mogelijk maken en van een cultuur die vernieuwing omarmt in plaats van vreest.

Dat is misschien wel de belangrijkste les uit Mokyrs werk: onze welvaart is niet zozeer gebouwd op steenkool en staal, maar op ideeÃ«n en de vrijheid om die ideeÃ«n te verkennen.

Han Dieperink, Chief Investment Officer

Disclaimer

Abonneer op deze nieuwsbrief via www.aureus.eu/nieuwsbrief